

Protokoll fört vid enskild föredragning

Regeringskansliet
Stabsenheten RK1c

Beslutande
Jämställdhetsminister
Annika Hambrudd

Föredragande
Specialsakkunnig
Kristin Mattsson

Justerat
Omedelbart

Nr 18

Utlåtande om ER Europarådets konvention om
förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och
av våld i hemmet; Finlands andra övervakningsomgång
ÅLR 2023/5063
16 Rk1c

Beslut

Landskapsregeringen beslöt sända utlåtande till utrikesministeriet enligt bilaga 1.

Hänvisning
Begäran om utlåtande 21.6.2023

Kirjaamo.um@gov.fi
Satu.sistonen@gov.fi

Kontaktperson
Kristin Mattsson

Ärende

Utlåtande om ER Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet; Finlands andra övervakningsomgång

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen, FördrS 52 och 53/2015) trädde i kraft i Finland den 1 augusti 2015. Finlands första övervakningsomgång började i oktober 2017. Expertgruppen för bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (GREVIO) antog sin första rapport om genomförandet av konventionen för Finlands del i maj 2019 (GREVIO/Inf(2019)9). Partskommittén gav i januari 2020 Finland en rekommendation (IC-CP/Inf(2020)3) och i juni 2023 slutsatser om genomförandet av rekommendationerna (IC-CP/Inf(2023)7).

Ålands lagting biföll 2015 att Finlands lag om ikraftsättande av Istanbulkonventionens bestämmelser trädde i kraft på Åland till de delar konventionen faller inom landskapets behörighet.

GREVIO har beslutat att inleda den andra övervakningsomgången i ordningen och den första tematiska övervakningsomgången och har för detta ändamål antagit ett frågeformulär med rubriken "Building trust by delivering support, protection and justice" ("Att bygga förtroende genom stöd, skydd och rättvisa"). För rapportbehandlingen ska Finlands regering skriftligen svara på frågeformuläret (bilaga). Rapporteringen omfattar perioden från GREVIO:s första rapport i maj 2019 till den tidpunkt då rapporten lämnas in.

Utrikesministeriet har begärt Ålands landskapsregerings utlåtande i övervakningsomgången. Ålands landskapsregering svarar på frågorna till den del de omfattas av landskapets sändlista.

Landskapsregeringens utlåtande:

Del I

1. Ålands landskapsregering antog år 2020 en strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor: Strategi för nolltolerans mot våld i nära relationer 2020–2030 (bilaga)
Strategin prioriterar fyra fokusområden:

1. Utökat och effektivt **allmänpreventivt arbete** mot våld
2. Bättre **upptäckt av våld och starkare skydd** och stöd till kvinnor och barn som utsatts för våld
3. **Effektivare brottsbekämpning** mot våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor
4. **Förbättrad kunskap och metodutveckling** inom området mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, särskilt när det gäller våldsprevention med särskilt fokus på kopplingen mellan maskulinitet och våld.

År 2019 antog Ålands landskapsregering Agenda för jämställdhet 2019–2030 med sex delmål, varav ett mål är att "mäns våld mot kvinnor ska upphöra".

I utvecklings- och hållbarhetsagendan för Åland finns under mål 2 – Alla känner tillit och har verkliga möjligheter att vara delaktiga i samhället – delmålet: Alla tar ansvar för att avskaffa alla former av fysiskt, sexuellt och verbalt våld, särskilt i nära relationer.

Ålands landskapsregering betonar målsättningen att mäns våld mot kvinnor ska upphöra på olika politikområden och lyfter problemet i olika strategier, styrdokument och planer. I handlingsplanen för hbtqia-personers lika villkor på Åland 2019–2025 betonas vikten av medvetenhet om och arbete mot våld mot hbtqia-personer.

I Ålands nya funktionshinderspolitiska åtgärdsprogram 2022–2025 finns ökade kunskaper om jämställdhet och om våld mot personer med funktionsnedsättning med som åtgärder. En åtgärd är också lättläst information om vart våldsutsatta utsatta kan vända sig. En ny folkhälsostrategi 2023–2030 syftar till att "minska andelen våldsoffer i nära relationer under de senaste tolv månaderna".

3. Regeringen har 10.2. 2021 tillsatt en kommitté för implementering och uppföljning av Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (Istanbulkonventionen) för tiden 2021–2023.

I kommittén ingår myndighetschefer (cheferna för polis, socialtjänst, hälso- och sjukvård) och representanter för arbetsplatser (kyrkan, ATV) som kommer i kontakt med våldsutsatta personer, samt jämställdhetsministern, social- och hälsovårdsministern och specialsakkunnig i jämställdhet på Ålands landskapsregering.

Kommitténs uppdrag:

- Kartlägga existerande rutiner, metoder och strukturer i den egna verksamheten för att förebygga och bekämpa alla former av våld i nära relationer som faller inom ramen för konventionen
- Utarbeta handlingsplan för den egna verksamheten
- Kartlägga behov av och vidta nödvändiga åtgärder för kompetenshöjande insatser för de yrkesgrupper som kommer i kontakt med brottsoffer och förövare gällande upptäckt, synliggörande och förebyggande åtgärder
- Samla in relevanta statistiska uppgifter om alla ärenden som faller inom ramen för Istanbulkonventionen
- Vidta relevanta åtgärder för myndighetssamverkan baserad på professionalitet och gemensam värdegrund för att möjliggöra en heltäckande och professionell hantering av våld i nära relationer

Att verka för att stöda arbetet för kvinnors egenmakt är en central del av kommitténs uppdrag.

Sedan 2022 är det möjligt för kvinnor som upplevt våld att få samtalsstöd kostnadsfritt via remiss från KST (kommunernas socialtjänst) på Åland.

5. Det finns planer på mera och uppdaterad information om våld i nära relationer på olika språk, kunskapshöjande insatser för dem som jobbar med särskilt utsatta etc. Ålands landskapsregering finansierar informationscentret Kompassen, som ger inflyttade information på olika språk, bland annat finns kort information om skyddshemmet på olika språk. Kommuner kan också anlita samhälls- och hälsokommunikatörer på flertal språk, som ska kunna berätta om Ålands jämställdhetspolitik och vilket stöd som finns för våld i nära relationer.

DEL II

9 (a) Ålands landskapsregering ordnar kunskapshöjande utbildningar och fortbildningar i jämställdhet. Under 2019–2023 har projekt finansierats av Ålands landskapsregering för att arbeta särskilt med aktörer inom fritidssektorn för att motverka skadliga könsstereotyper och normer. Projekten "En jämställd vardag fri från sexualiserat våld" och projektet "Unga-Jämställd skola och fritid" fortgick i samarbete med fritidssektorn. Projekten har resulterat i metoder, mallar och checklistor för att stärka arbetet mot sexualiserat våld bland barn och unga, inom föreningslivet, tredje sektorn och skola/omsorg.

Könsuppdelad statistik, fakta och kunskap produceras årligen på Åland för att belysa ojämställda livsvillkor för kvinnor och män, flickor och pojkar.

Under 2022 genomfördes en utbildning för förvaltningen i jämställdhetsintegrering.

(b) År 2020 gjordes en kvalitativ undersökning på landskapsregeringens beställning om *sexualiserat våld, våld från föräldrar och psykisk ohälsa bland unga på Åland* ([Utsatthetens bredd och djup](#) | Ålands landskapsregering (regeringen.ax).

Fortbildningstillfällen ordnas med jämna mellanrum om våld i nära relationer, även med beaktande av kvinnor i särskilt utsatta situationer, ur intersektionellt perspektiv.

(c) utbildning om maskulinitetsnormer ordnas med jämna mellanrum. Män och pojkar anses ha ett stort ansvar att också vara delaktiga och ta ansvar för att våldet ska upphöra. Jämställdhetsbonus har införts inför valet 2023, som ger partier en belöning för jämställda kandidatlistor.

10. (a) I den övergripande läroplanen står det att skolan ska arbeta "normmedvetet för jämlikhet, likabehandling, rättvisa och jämställdhet". Jämställdhets- och hbtqia-frågor inkluderas i större utsträckning än tidigare. Sexualundervisningen har också gjorts om och innehåller fler jämställdhetsfrågor än tidigare.

I den nya läroplanen för skolan (sedan 2021) är jämställdhet, jämlikhet och demokrati centrala mål. Skolan ska arbeta normmedvetet. Ett genusperspektiv ska beaktas i all undervisning. Sexualundervisningen har också gjorts om och innehåller fler ämnen som HBTQIA+, personlig integritet, respekt, sexualbrott och sexuella rättigheter.

Projektet *Stopp! Min kropp!* arrangeras av Rädda Barnen på Åland, för intresserade skolor, och handlar om att barn i grundskolan under en vecka får lära sig om samtycke och sexuell integritet.

(c) Rädda Barnen arbetar sedan år 2007 med att främja en sund och säker internet- och medieanvändning för barn och unga genom verksamheten Barnens internet. Här ingår utbildning i nätmobbning, näthat och porr osv.

(d) fortbildning för lärare i jämställd undervisning, inklusive studiematerial, har hållits.

12. Nej. Specialsakkunnig i jämställdhet är inte konsulterad för utbildningar på området.

13. Alternativ till Våld (ATV) har funnits på Åland sedan 2002 och är ett terapeutiskt behandlingsprogram för män med en aggressions- och våldsproblematik gentemot sin kvinnliga partner. Alternativ till Våld – Ålandsprojektet – har utvecklats i samarbete med Alternativ til Vold i Norge. Initiativet till projektet togs på högsta nivå utanför kriminalvården, det vill säga av dåvarande Ålands landskapsstyrelse, jämställdhetsdelegationen och referensgruppen för Kvinnofrid.

14 (a). Sedan start och fram till 2020 har 74 klienter tagit kontakt. Avslutade 2020 tills nu är 25 klienter, avhopp 10 och i behandling 5 klienter. Detta innebär att en kontinuerlig gruppverksamhet existerat i 20 år. Landskapsregeringen har regelbundet reklam i lokala medier samt att information om ATV finns på berörda myndigheters hemsidor. Kontakt med ATV har i huvudsak tagits av klienten själv eller genom hänvisning från myndigheter (främst sociala myndigheter, barnskyddet) eller övriga instanser så som (Folkhälsans familjerådgivning). Dock har hänvisningar från myndigheter och övriga instanser minskat under tid och kan sägas vara obefintlig idag.

(b) Metoden följer Alternativ til Volds arbete i Norge och är beprövad. Kvalitetssäkring av projektet har utgjorts av Alternativ til Vold, Norge, som ansvarat för grundläggande utbildning, handledning till gruppledarna samt kompetensutveckling.

(c) Socialtjänsten och hälso- och sjukvården har säkerhetsplaner, det är dock osäkert i vilken utsträckning de används.

(d) En utredning om ATV har gjorts 2023 som används som kunskapsunderlag för att underlätta politiska beslut gällande framtiden på Åland för Alternativ till Våld's verksamhet. Fokus har varit på den egna verksamhetens samarbete med ATV samt förslag och önskemål om framtida samverkans och samarbetsformer.

18. Det finns skyddshem, terapeutiskt stöd, vägledning vid kontakt med socialtjänst och hälso- och sjukvård, samtalslinjen Kvinnofridslinjen.

19. För att identifiera utsatta patienter har systematisk screening genom att fråga om våld, införts på utvalda kliniker inom ÅHS. Ålands hälso- och sjukvård har en handlingsplan för våld i nära relationer, blanketter med frågor för screening samt blankett för säkerhetsplan. Dessa är ännu under implementering.

20. (a) ja (b) ja (c) ja (d) ja (e) ja (f) ja

21. Vid sexualbrott har ÅHS sen tidigare en handlingsplan med material för dokumentation av skador. I den ingår att den våldsutsatta uppmanas till att göra polisanmälan och socialkuratorkontakt ordnas.

22. Alla har lika tillgång

23–24 Inga särskilda åtgärder

25. (a) finns ett skyddshem **(c)** samtalsstöd via remiss **(g)** Kvinnofridslinjen

26. Skyddshemmet, socialtjänsten och social- och hälsovården har anställda som handhar barn i behov av stöd, inklusive barn utsatta för våld. Dessutom finns brottsofferjouren som stöder barn.

27. Nej, inte på Åland

57. Fortbildning:

- Alla nyanställda inom socialt arbete ska genomgå Nationella centret för kvinnofrid (NCK) webbaserade utbildning om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Utbildningen är en grundläggande introduktionskurs och ger den nyanställde övergripande kunskaper i ämnet. Den nyanställde ska delta i utbildningen inom 6 månader från det att anställningsförhållandet inleddes.
- På Ålands hälso- och sjukvård planeras fortbildning på området.
- Ålands landskapsregering ordnar fortbildning i området mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer med ett par års mellanrum, riktat till alla som möter våldsutsatta flickor och kvinnor i sitt arbete.

Minister

Annika Hambrudd

Specialsakkunnig i jämställdhet

Kristin Mattsson

BILAGOR

2 st

**Group of Experts on Action against Violence
against Women and Domestic Violence
(GREVIO)**

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

**Questionnaire for the evaluation of the
implementation of the Council of Europe Convention
on Preventing and Combating Violence against
Women and Domestic Violence by the Parties**

**1st thematic evaluation round: Building trust by
delivering support, protection and justice**

Adopted by GREVIO on 13 October 2022

GREVIO/Inf(2022)31

Table of contents

Introduction	3
Part I: Changes in comprehensive and co-ordinated policies, funding and data collection in the area of violence against women and domestic violence	4
Article 7: Comprehensive and co-ordinated policies	4
Article 8: Funding	4
Article 11: Data collection and research.....	4
Part II: Information on the implementation of selected provisions in priority areas in the field of prevention, protection and prosecution	6
Article 12: General obligations.....	6
Article 14: Education.....	6
Article 15: Training of professionals.....	6
Article 16: Preventive intervention and treatment programmes.....	6
Article 18: General obligations.....	7
Article 20: General support services	7
Article 22: Specialist support services	8
Article 25: Support to victims of sexual violence	9
Article 31: Custody, visitation rights and safety.....	9
Article 48: Prohibition of mandatory alternative dispute resolution processes or sentencing	10
Articles 49 and 50: General obligations and immediate response, prevention and protection	11
Article 51: Risk assessment and risk management.....	12
Article 52: Emergency barring orders	12
Article 53: Restraining or protection orders.....	13
Article 56: Measures of protection	13
Part III: Emerging trends on violence against women and domestic violence	14
Part IV: Administrative data and statistics	15
APPENDIX	16

Introduction

In accordance with Article 66, paragraph 1, the Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence (GREVIO) shall monitor the implementation of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention). Following its baseline evaluation procedure which provided an overview of the implementation of the full spectrum of provisions of the convention by each state party, Article 68, paragraph 3, of the convention and Rule 30 of the Rules of Procedure of GREVIO (the Rules of Procedure) mandate GREVIO to carry out subsequent evaluation procedures divided into rounds. At the beginning of each round, GREVIO shall select the specific provisions on which the evaluation procedure shall be based and shall send out a questionnaire (Rule 31 of the Rules of Procedure).

For its 1st thematic evaluation round, GREVIO adopted this questionnaire to be sent to all states parties which have undergone the baseline evaluation procedure, according to an order approved by GREVIO. States parties are requested to transmit to GREVIO a reply to this questionnaire within five months from the date it was sent.

GREVIO decided to focus its 1st thematic evaluation round on the theme of building trust by delivering support, protection and justice. To address this overarching theme, the present questionnaire aims, in its first section, to identify developments in key areas such as comprehensive and co-ordinated policies, funding and data collection that have ensued following the completion of the baseline evaluation procedure. In its second section, it sets to obtain more in-depth information on the implementation of selected provisions in the area of prevention, protection and prosecution, in respect of which baseline evaluation procedures and the Conclusions on the Recommendations of the Committee of the Parties to the Istanbul Convention have revealed significant challenges and the need for further sustained implementation. In its third section, it brings its attention to emerging trends in the area of violence against women and domestic violence. Its fourth and last section requests annual statistics for two complete calendar years prior to receiving this questionnaire on specific administrative and judicial data.

The reply to the questionnaire should be submitted in one of the official languages of the Council of Europe (English and French) and should contain all the relevant information on the implementation of the Istanbul Convention since GREVIO's first baseline evaluation report, including copies or extracts of relevant legislation, regulations, case law and strategic documents or action plans referred to (Rule 33 of the Rules of Procedure).

Part II: Information on the implementation of selected provisions in priority areas in the field of prevention, protection and prosecution

Article 12: General obligations

9. Please provide information on any primary prevention measures aiming to change mentalities and attitudes in relation to violence against women and to reduce women's exposure to gender-based violence by:

- a. addressing harmful gender stereotypes and prejudices, customs and traditions based on the idea of the inferiority of women;
- b. addressing the heightened exposure to gender-based violence by women and girls at risk of intersectional discrimination;
- c. encouraging all members of society, including men and boys, to contribute actively to preventing all forms of violence against women covered by the scope of the Istanbul Convention, and promoting the empowerment of women and girls in all areas of life, notably their participation in politics at all levels and in the labour market.

Article 14: Education

10. Please provide a few examples of promising teaching or prevention programmes, materials, or initiatives for use in formal education (from pre-school to higher education) that:

- a. educate children and youth about equality between women and men, the right to personal integrity, mutual respect and non-violent conflict resolution in interpersonal relationships, including the notion of freely given consent;
- b. address some or all the forms of gender-based violence against women and girls covered by the Istanbul Convention;
- c. promote the inclusion of digital literacy and online safety in formal curricula as foreseen under GREVIO General Recommendation No. 1 on the digital dimension of violence against women;
- d. ensure that teaching material used in school does not convey negative gender stereotypes of women and men of all ages;
- e. offer tailored interventions aimed at preventing gender-based violence and empowering all girls, including those at risk of intersectional discrimination.

Article 15: Training of professionals

11. Please complete tables I and II included in the Appendix in order to provide a comprehensive overview of the professional groups that receive initial and in-service training on the different forms of violence against women and domestic violence. Please specify the frequency and scope of the training and whether it is compulsory.

12. Please specify if the expertise of women's rights organisations or specialist support services is integrated in the design and/or implementation of the training.

Article 16: Preventive intervention and treatment programmes

13. Please provide information on measures taken to increase the number of available preventive intervention and treatment programmes for perpetrators of domestic and sexual violence both for voluntary and mandatory attendance.

14. Please provide information on measures taken to:
- a. increase the number of men and boys attending perpetrator programmes for domestic and sexual violence;
  - b. ensure that the perpetrator programmes apply standards of best practice;
  - c. ensure the safety of victims and co-operation with specialist support services for victims;
  - d. ensure that the outcomes of the programmes are monitored and evaluated.

Article 18: General obligations

15. Please provide information on any multi-agency co-operation mechanisms, structures or measures in place designed to protect and support victims of any of the forms of gender-based violence against women covered by the Istanbul Convention (e.g., interdisciplinary working groups, case-management systems, cross-sectoral protocols/guidelines...). Please describe:

- a. the state agencies involved in their functioning (law-enforcement agencies, judiciary, public prosecutor, local authorities, healthcare services, social services, educational institutions etc.);
- b. whether they involve specialist support services provided by civil society organisations, especially women's rights organisations;
- c. how they adopt a gender-sensitive approach to violence against women, including the prioritisation of the safety of women and girl victims, their empowerment and a victim-centred approach;
- d. the financial and human resources dedicated to their implementation; and
- e. any available information on the evaluation of their outcome or impact.

16. Please detail whether any such co-operation mechanisms or structures set up for the delivery of support services for a specific form of violence covered by the Istanbul Convention is based on a legal or policy document advocating for or requiring such approaches.

17. Please explain whether all or some of the services of protection and support offered for victims of the different forms of violence against women are provided on the basis of a one-stop-shop approach.

Article 20: General support services

18. Please provide information on programmes and measures aimed at ensuring, through general services, the recovery of victims of violence, including in the health and social areas, financial assistance, education, training and assistance in finding employment and affordable and permanent housing.

Questions specific to the public health sector:

19. Have specific measures been taken to ensure that public health services (hospitals, health centres, other) respond to the safety and medical needs of women and girls victims of all forms of violence covered by the Istanbul Convention on the basis of national/regional standardised protocols?

20. Do such protocols detail the procedure to:
- a. identify victims through screening;
  - b. provide treatment for all the medical needs of victims in a supportive manner;
  - c. collect forensic evidence and documentation;
  - d. ensure that a clear message of support is conveyed to the victim;
  - e. refer to the appropriate specialist support services that form part of a multi-agency co-operation structure; and
  - f. identify children who may have been exposed to domestic violence or other forms of gender-based violence against women and girls and require further support.
21. Please provide information on the procedures in place for the documentation and collection by actors of the public health sector of forensic evidence in relation to victims of domestic violence, victims of sexual violence, including rape, and victims of female genital mutilation.
22. Are all women victims of violence, irrespective of any of the grounds listed in Article 4 paragraph 3 of the Istanbul Convention, in particular asylum-seeking women, refugee women, migrant women, women from national or ethnic minorities, women with irregular residence status, women with disabilities and LGBTI women, able to benefit on an equal footing from existing healthcare services? Please describe any measure taken to reduce legal or practical barriers to their accessing regular healthcare services.
23. Please provide information on the measures in place to facilitate the identification and care of victims of violence against women in institutions for persons with disabilities and for the elderly as well as for those in closed reception facilities for asylum-seekers and to respond to their safety and protection needs.
24. Please provide information on how the authorities ensure that different groups of women and girls, *inter alia* women with disabilities, Roma women and other women belonging to national or ethnic minorities, migrant women and intersex persons are fully informed, understand and freely give their consent to procedures such as sterilisation and abortion.

Article 22: Specialist support services

25. Please describe the type of specialist support services dedicated to women victims of the forms of gender-based violence covered by the Istanbul Convention (e.g., stalking, sexual harassment and domestic violence, including their digital dimension, female genital mutilation, forced marriage, forced sterilisation, forced abortion), including those specialist support services providing:
- a. shelters and/or other forms of safe accommodation
  - b. medical support
  - c. short- and long-term psychological counselling
  - d. trauma care
  - e. legal counselling
  - f. outreach services
  - g. telephone helpline
  - h. other forms of support (e.g. socio-economic empowerment programmes, online assistance platforms etc.)

26. Which type of specialist support service includes child psychologists or other professionals specialised in supporting children who have been exposed to domestic violence, including violence perpetrated by one parent against the other?

27. Do specialist support services exist that cater to the specific needs of migrant women and girls or those belonging to national or ethnic minorities who are victims of violence against women, including women and girls seeking asylum and those granted refugee or international protection status?

Article 25: Support to victims of sexual violence

28. Please indicate if any of the below services are available in your territory:

- a. sexual violence referral centres (e.g. specialist support services offering immediate medical care, forensic examination and crisis intervention to victims of sexual violence);
- b. rape crisis centres (e.g. specialist support services offering long-term counselling, therapy and support to victims of sexual violence regardless of whether the sexual violence occurred recently or in the past);
- c. any other specialised services offering short-term and/or long-term medical, forensic and psycho-social support to victims of sexual violence.

29. Please provide information on the number of such services and the number of women and girls supported annually.

30. Please indicate the procedures and time frames for collecting and storing forensic evidence in cases of sexual violence (e.g. existence of protocols, use of rape kits) in the relevant services.

31. Please describe any applicable access criteria for use of these services (e.g. affiliation with a national health insurance, residence status, prior reporting of the case to the police, other).

Article 31: Custody, visitation rights and safety

32. Please indicate whether under national law incidents of violence covered under the scope of the convention must be taken into account in the determination of custody and visitation rights of children. If this is the case, please clarify to what extent these provisions:

- a. explicitly list domestic violence as a criterion to be taken into account when deciding on custody and/or visitation rights in the applicable legislation. If so, please clarify whether this criterion is/has been applied in practice in the determination of both custody and visitation rights;
- b. acknowledge the harm that witnessing violence by one parent against the other has on a child;
- c. ensure that custody with the non-violent parent is preferred over foster-care;
- d. foresee the screening of civil proceedings related to the determination of custody or visitation rights for a history of domestic violence among the parties;
- e. foresee that judges conduct risk assessments or request the disclosure of risk assessments drawn up by law-enforcement agencies or other competent stakeholders for victims of domestic violence, with a view to taking them into account and determining the best interest of the child in the context of custody and visitation decisions.

33. Please describe the measures in place to ensure that judges, court-appointed experts and other legal professionals:

- a. have sufficient knowledge of the law and understanding of the dynamics of intimate partner violence, including the psychological impact of witnessing violence on the child;
- b. duly take into account victims' grievances in cases of domestic violence and hear children victims/witnesses, where applicable, in the determination of custody and visitation rights;
- c. are informed of the unfoundedness of notions of "parental alienation"² or analogous concepts that are used to overshadow the violence and control exerted by perpetrators of domestic violence over women and their children.

34. Please provide details on the procedures in place to ensure that the competent court for family-related issues co-operate/communicate with other relevant bodies/professionals, including, but not limited to, criminal courts, law-enforcement agencies, health and education authorities and specialist women's support services when taking decisions on custody and visitation or when offering family law mediation. Please specify whether the law provides a legal framework for any of the procedures in place.

35. Please provide detailed information on the procedures in place (including, if applicable, the relevant personnel used, the specific infrastructure available), in the exercise of custody and visitation rights, to:

- a. eliminate the risk for the abused parent to be subjected to further violence;
- b. eliminate the risk for the child to witness or experience violence;
- c. ensure that the responsible personnel are trained and that the facilities are suited to enable safe supervised visitation.

36. Please indicate whether national provisions foresee the withdrawal of parental rights in criminal sentences if the best interest of the child, which may include the safety of the victim, cannot be guaranteed in any other way.

Article 48: Prohibition of mandatory alternative dispute resolution processes or sentencing

Criminal law:

37. Please provide information on the measures taken to ensure that mandatory alternative dispute resolution processes are prohibited in criminal proceedings related to cases involving the different forms of violence against women covered by the Istanbul Convention.

---

² In its baseline evaluation reports GREVIO has consistently referred to the statement of December 2017 by the European Association for Psychotherapy (EAP), which draws attention to the fact that the concepts of "parental alienation syndrome" (PAS) and "parental alienation" (PA) are unsuitable for use in any psychotherapeutic practice. This statement by the EAP, which is made up of 128 psychotherapy organisations from 41 European countries, acts as a guiding principle for European psychotherapists. Moreover, in February 2020 the World Health Organisation (WHO) published its new draft International Classification of Diseases, 11th Revision (ICD-11) and confirmed that it had removed parental alienation from index term in the final ICD-11. See also the Platform of Independent Expert Mechanisms on Discrimination and Violence against Women (EDVAW Platform) statement of May 2019 "Intimate partner violence against women is an essential factor in the determination of child custody, say women's rights experts".

38. Where voluntary alternative dispute resolution processes exist for any criminal offences within the remit of the Istanbul Convention, such as conciliation or mediation, please provide information on the safeguards incorporated to ensure the free and informed consent of the victim to such processes and the measures taken to avoid that direct or indirect pressure is placed on the victim. Please also state whether the offer of alternative dispute resolution processes may result in the discontinuation of criminal investigation and prosecution or other consequences for the victim.

Civil law:

39. Please provide information on the measures taken to ensure that alternative dispute resolution processes such as mediation or procedures which can be considered tantamount to the latter are not used in family law proceedings such as divorce proceedings or proceedings related to custody and visitation of children, where there is a history of violence.

Articles 49 and 50: General obligations and immediate response, prevention and protection

40. Please describe the human, financial and technical resources provided to law enforcement agencies to diligently respond to and investigate all cases of violence against women, including their digital dimension.

41. Which measures have been taken to ensure that the premises of police stations are accessible and suitable for receiving and interviewing victims of violence while ensuring their privacy? Is it possible to report cases of violence against women elsewhere than in police stations, including through digital means?

42. Please explain whether specialist police/prosecution units exist to investigate and prosecute violence against women and specify:

- a. which forms of violence against women they are competent for;
- b. whether such units exist in all police/prosecution districts throughout the country.

43. Please describe any measures taken to ensure swift investigation into and effective prosecution of cases of violence against women and domestic violence such as prioritisation through fast-tracking, benchmarking or other initiatives, without compromising the thoroughness of the investigation.

44. Are any measures taken to encourage women and girls who experience any of the forms of violence against women covered by the Istanbul Convention to report incidents of violence to the authorities? Please provide examples of any measures taken to instill confidence in law-enforcement officials, including those aimed at addressing any language or procedural difficulties they encounter when lodging complaints, in particular those of migrant women, asylum-seeking women, women with disabilities, women with addiction issues and other women and girls at risk of intersectional discrimination.

45. Please indicate whether protocols/standard operating procedures or guidelines for police officers are in place providing guidance on how to receive reports, interview victims, investigate and collect evidence in cases of rape and sexual violence, domestic violence, psychological violence, stalking, sexual harassment (including their online manifestation), forced marriage, female genital mutilation and forced sterilisation/abortion. Please provide information on how the authorities ensure the comprehensive collection of evidence beyond the victim's testimony.

46. Please describe the efforts taken to identify and address all factors that contribute to attrition (the process whereby cases drop out of the criminal justice system) in cases of violence against women and domestic violence.

47. Please indicate if legislative or other measures have been taken to issue a renewable residence permit to migrant women who have become a victim of any of the forms of violence covered by the Istanbul Convention if the competent authority considers that their stay is necessary for the purpose of their co-operation in investigation or criminal proceedings.³

Article 51: Risk assessment and risk management

48. Please describe any standardised and mandatory risk assessment tools in use by all relevant authorities in all regions for forms of violence against women such as stalking, violence committed in the name of so-called honour and domestic violence and to what extent these tools are being used in practice to assess the lethality risk, the seriousness of the situation and the risk of repeated violence with a view to preventing further violence. Please specify whether the following elements are considered as red flags when carrying out the risk assessment:

- a. the possession of or access to firearms by the perpetrator;
- b. the filing for separation/divorce by the victim or the break-up of the relationship;
- c. pregnancy;
- d. previous acts of violence;
- e. the prior issue of a restrictive measure;
- f. threats made by the perpetrator to take away common children;
- g. acts of sexual violence;
- h. threats to kill the victim and her children;
- i. threat of suicide;
- j. coercive and controlling behaviour.

49. Please specify how effective co-operation is ensured between the different statutory authorities and specialist women's support services in making risk assessments and whether the risks identified are managed by law enforcement agencies on the basis of individual safety plans that include also the safety of the victim's children.

50. Please describe the efforts made to analyse retrospectively all cases of gender-based killings of women, in the context of domestic violence and other forms of violence against women to identify the existence of possible systemic gaps in the institutional response of the authorities with the aim of preventing such acts in the future.

Article 52: Emergency barring orders

51. Have any legislative or other measures been taken to introduce and/or amend the legal framework governing emergency barring orders in order to align it with the requirements of Article 52? If yes, please specify whether:

- a. emergency barring orders may remain in place until a victim can obtain a court-ordered protection order in order to ensure that gaps in the protection do not arise;
- b. support and advice are made available to women victims of domestic violence in a pro-active manner by the authority competent to issue an emergency barring order;

---

³ This question refers to the obligation contained in Article 59, paragraph 3. State parties that have entered a reservation in respect of Article 59 may reply to this question but are not required to do so.

- c. children are specifically included in contact bans issued under the emergency barring order;
- d. any exceptions to contact bans are made and in which circumstances.

52. Please provide information on the measures taken to enforce emergency barring orders and on responses to any violations of such orders.

Article 53: Restraining or protection orders

53. Have any legislative or other measures been taken to introduce and/or amend the legal framework governing restraining and protection orders in order to align it with the requirements of Article 53? If yes, please specify whether:

- a. restraining or protection orders are available – in the context of criminal proceedings and/or upon application from civil courts - to women victims of all forms of violence covered by the Istanbul Convention, including domestic violence, stalking, sexual harassment, forced marriage, female genital mutilation, violence related to so-called honour as well as digital manifestations of violence against women and girls;
- b. children are specifically included in protection orders;
- c. any exceptions to contact bans are made and, if so, in which circumstances these may be made.

54. Please provide information on the measures taken to enforce protection orders and on responses to any violations of such orders.

Article 56: Measures of protection

55. Please provide information on the measures taken to ensure the following:

- a. that the relevant agency informs the victim when the perpetrator escapes or is released temporarily, at least when they or their family might be in danger (paragraph 1 *b*);
- b. the protection of the privacy and the image of the victim (paragraph 1 *f*);
- c. the possibility for victims to testify in the courtroom without being present or at least without the presence of the alleged perpetrator, notably through the use of appropriate communication technologies, where available (paragraph 1 *i*);
- d. the provision of appropriate support services for victims so that their rights and interests are duly presented and taken into account (paragraph 1 *e*).

Strategi för nolltolerans mot våld i nära relationer 2020-2030

Innehåll

Inledning.....	3
Strategi för nolltolerans mot våld i nära relationer	5
Centrala begrepp.....	6
Våld.....	6
Nära relationer	7
Hedersrelaterat våld och förtryck	7
Strategins fyra huvudområden.....	11
1. Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld i nära relationer	11
2. Förbättrad upptäckt av våld samt starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn.....	12
3. Effektivare brottsbekämpning mot våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor	12
4. Förbättrad kunskap och metodutveckling inom området mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, särskilt avseende våldsprevention med ett särskilt fokus på kopplingen mellan maskulinitet och våld.....	13
Uppföljning av strategin	13

Inledning

Ålands landskapsregerings arbete för jämställdhet ska bidra till det övergripande målet att kvinnor och män ska ha samma makt och frihet att forma samhället och sina egna liv och bidra till samhällets utveckling.¹ En viktig del i arbetet för att förverkliga det målet är ett aktivt arbete för nolltolerans mot våld i nära relationer.

Landskapsregeringens Agenda för jämställdhet har sex strategiska inriktningar varav en är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Sexuella trakasserier och kränkningar, negativa kroppsideal och stereotypa framställningar av kvinnor och män ska motverkas.²

Arbetet med jämställdhet och nolltolerans mot våld i nära relationer bidrar också till att uppfylla den fjärde hållbarhetsprincipen i Utvecklings- och hållbarhetsagendan för Åland.

Den fjärde hållbarhetsprincipen lyder: *I det hållbara samhället bidrar vi inte till att människor utsätts för strukturella hinder för hälsa, inflytande, kompetensutveckling, opartiskhet och meningsskapande.*

Våld i nära relationer är en kränkning av mänskliga rättigheter. Åland har ställt sig bakom en rad internationella överenskommelser³ som rör mänskliga rättigheter och arbetet är en del i landskapsregeringens internationella åtaganden för en bättre folkhälsa på global nivå. Jämställdhetsarbete på Åland har särskild relevans för att bidra till Agenda 2030 och dess måluppfyllelse, då jämställdhet ses som en förutsättning för hållbar utveckling. Strategin är en del i arbetet att uppnå det femte målet (SDG5) i FN:s globala hållbarhetsagenda.

Förekomsten av våld i nära relationer på Åland kartlades för första gången 2017 och har presenterats i rapporten *Våld i nära relationer 2017*. Syftet var att kartlägga våldet som underlag för att fortsatt utveckla arbete mot våld i nära relationer.

---

¹ Agenda för jämställdhet

² ibid

³ Åland är folkrättsligt förpliktat att ha en lagstiftning som stämmer med kraven konventioner så som FN:s konvention om att avskaffa all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW). Deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor som antogs av FN 1993. Barns rätt till en uppväxt utan våld formulerades av FN 1989 i konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen). I FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) konstateras att kvinnor och flickor med funktionsnedsättning ofta är utsatta för större risk, både i och utanför hemmet, för våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande. Staterna ska se till att utnyttjande, våld och övergrepp mot personer med funktionsnedsättning identifieras, utreds och i förekommande fall lagförs (artikel 16). År 2011 antog Europarådet konventionen om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (den så kallade Istanbul-konventionen). Istanbul-konventionen omfattar alla former av våld mot kvinnor, men parterna uppmanas att tillämpa konventionen på alla som utsätts för våld i hemmet (artikel 2).

Orsakerna till våld finns såväl på individ som på samhällsnivå och att minska våld i nära relationer kräver målmedvetna och systematiska arbetsätt.

Genom en långsiktig strategi och ett riktat åtgärdsprogram läggs grunden till ett mer målinriktat och samordnat arbete mot våld i nära relationer. Särskilt angeläget är att utveckla våldsförebyggande insatser. Strategin syftar till att skapa en helhetssyn och en viljeinriktning för att på ett tydligt sätt styra arbetet i en riktning som lever upp till de åtaganden gällande jämställdhet som finns i lagar och konventioner och för att bygga ett långsiktigt och dynamiskt samhälle på Åland.

Strategi för nolltolerans mot våld i nära relationer

Landskapsregeringens mål är nolltolerans för våld i nära relationer, vilket kräver åtgärder för att förebygga, upptäcka och behandla. Arbetet mot våld i nära relationer på Åland är långsiktigt, kunskapsbaserat, samordnat och normmedvetet.

Strategin kommer att fokusera på fyra övergripande områden:

1. Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld i nära relationer
2. Förbättrad upptäckt av våld samt starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn
3. Effektivare brottsbekämpning mot våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor
4. Förbättrad kunskap och metodutveckling inom området mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, särskilt avseende våldsprevention med ett särskilt fokus på kopplingen mellan maskulinitet och våld.

Strategin omfattar alla yttringar av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld samt hot om våld riktat mot kvinnor, barn och män i nära relationer. Strategin inkluderar även det hedersrelaterade våldet och förtrycket samt prostitution och handel med människor för sexuella ändamål. Strategin omfattar även barn som lever eller har levt i familjesystem präglade av olika former av våld samt mäns och pojkars våldsutsatthet och kroppsliga integritet.

För att förverkliga strategin kommer det årligen att utarbetas åtgärdsprogram med kortsiktiga delmål och aktiviteter.

Centrala begrepp

Våld

Våld är varje handling riktad mot en annan person, som genom att denna handling skadar, smärtar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något som den vill.⁴

Att vara utsatt för våld eller hot påverkar hälsan och hela livssituationen. Enligt WHO är våld en av de främsta orsakerna till kvinnors ohälsa i världen. Omfattande åtgärder krävs från samhället t ex hälso- och sjukvården, socialtjänsten, rättsväsendet och frivilligorganisationer. Oavsett uttryck är syftet med våldet detsamma: att etablera och utöva makt och kontroll. Våld i nära relationer utmärker sig från andra former av övergrepp då det ofta utövas under en längre period (men kan även ske vid ett enskilt våldstillfälle) och tenderar att öka i intensitet med tiden. Detta kan leda till att våldet mer och mer blir ett både förväntat och till viss del accepterat inslag i den utsattas vardag. Våldet kan se olika ut men våld är varje handling som genom att den skrämmer, smärtar, skadar, får en person att göra något mot sin vilja, eller avstår från att göra något den vill.

Fysiskt våld är varje form av oönskad fysisk beröring och fysisk handling som skadar och orsakar fysisk smärta. Det kan vara allt från slag till knuffar och luggningar.

Sexuellt våld är när någon blir tvingad att delta i eller se på sexuella handlingar mot sin vilja.

Psykiskt våld är kränkningar med ord och handlingar. Psykiskt våld kan ta sig många olika uttryck. Det kan handla om verbala kränkningar, isolering, hot och kontroll av olika slag. Det psykiska våldet kan också vara materiellt som aggressiva handlingar riktade mot materiella ting som skapar oro och rädsla. Det kan även vara utagerande svartsjuka och att bli förföljd/terroriserad av en partner eller före detta partner.

Ekonomiskt förtryck av en närstående ses också som våld. Det kan uttryckas genom ekonomiska hot, begränsningar av gemensamma ekonomiska tillgångar eller att tvinga någon att utföra ekonomiska olagligheter.

Materiellt våld handlar om att våldsutövaren slår i dörrar eller väggar, eller slår sönder saker, på ett sätt som är skrämmande och/eller kränkande. Kan också handla om att våldsutövaren förstör ägodelar som är särskilt viktiga för partnern.

Latent våld Även om fysiska våldshandlingar sällan inträffar kan våldet vara ständigt närvarande i kraft av sin möjlighet. Detta kan uttryckas exempelvis genom kroppsspråk, gester eller uttalanden.

---

⁴ SKL (2011). Våldsförebyggande arbete med män. En kunskapsöversikt

Försummelse kan vara avsiktliga handlingar som kan leda till lidande, ohälsa och sjukdom, så som exempelvis felaktig medicinering eller undanhållande av nödvändig medicin samt att inte få hjälp med hygien eller måltider.⁵

Nära relationer

Begreppet "närstående" är könsneutralt och syftar på varje person som den våldsutsatta bedöms ha en nära och förtroendefull relation till. Det kan handla om såväl makar, partners, sambor, pojk- eller flickvänner, som föräldrar, syskon, barn eller andra släktingar. Det kan även gälla andra personer som den våldsutsatta har eller har haft en nära och förtroendefull relation till. Bedömningen om vem som kan betraktas som närstående ska göras utifrån familje- och levnadsförhållanden i det enskilda fallet.

Kännetecknen för den här typen av våld är att den utsatte har starka emotionella band och/eller är beroende av förövaren vilket försvårar möjligheterna till motstånd eller att bryta upp.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck har sin grund i kön, makt, sexualitet och kulturella föreställningar om dessa. Kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet är central och starkt knuten till kollektivet. I hederstänkandet står föreställningar om oskuld och kyskhets i fokus och familjens rykte och anseende ses som avhängigt flickors och kvinnors faktiska eller påstådda beteende. Även unga män kan vara utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. HBTQ-personer är ofta utsatta då deras sexualitet, könsidentitet och könsuttryck kan ses som avvikande. Hederstänkandet kan vara mer eller mindre uttalat och kontrollen kan sträcka sig från vardagliga former av begränsningar i flickors och kvinnors liv som berör exempelvis klädval, socialt umgänge och rörelsefrihet till livsval som utbildning, jobb, giftermål och skilsmässa. I sin mest extrema form resulterar hederstänkandet i hot om våld, våld och dödligt våld.⁶

Särskild sårbarhet

Inom området våld i nära relationer förekommer också begreppen "särskild utsatthet" eller "särskild sårbarhet". Begreppen används för att belysa att vissa omständigheter kan påverka enskilda individers sårbarhet: nationell bakgrund, fysisk och psykisk funktionsförmåga, ålder, sexuell läggning, kön-sidentitet, könsuttryck,

---

⁵ Isdal, P, Meningen med våld, 2002

⁶ SKL (2011). Våldsförebyggande arbete med män. En kunskapsöversikt

missbruksproblematik, närståendes normer kring självbestämmande över sexualitet och familjebildning, med mera.⁷ Exempel på sårbarhetsfaktorer kan vara:

- okunnighet om sina rättigheter
- socialt och ekonomiskt beroende av närstående eller av samhället
- konflikt mellan närståendes och andras förväntningar
- isolering och ensamhet
- beroende av andra för att klara vardagslivet
- starkt beroende av våldsutövaren.⁸

Begreppet våld i nära relationer i denna strategi

Oavsett vilka begrepp som vanligen används av respektive myndighet används genomgående i denna strategi med kommande åtgärdsplaner begreppet "våld i nära relationer" som ett samlingsbegrepp omfattande både våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck (inklusive tvångsäktenskap, barnäktenskap och könsstympning av flickor och kvinnor).

---

⁷ Socialstyrelsen 2014c; Nationellt centrum för kvinnofrid 2018. *Våld mot hbtq-personer, en forsknings- och kunskapsöversikt.*

⁸ Ibid.

Resultat av kartläggningen Våld i nära relationer 2017

Resultaten i undersökningen visar att det totala antalet utsatta ålänningar under 2017 var cirka 2 700 personer. Våld i nära relationer förekommer i alla samhällsklasser oavsett socioekonomisk grupp. Åländska kvinnor har varit mer utsatta för våld i nära relationer under sitt liv än män. Något mer än var tredje kvinna och var femte man (36 procent av kvinnorna och 20 procent av männen i åldern 18–79 år) har någon gång i sitt liv blivit utsatta för våld i nära relationer. Resultaten visar också att nästan dubbelt så många kvinnor än män utsatts för våld i nära relationer någon gång de senaste tolv månaderna.

I utredningen rapporteras resultaten för utsattheten i de fyra huvudsakliga våldsformerna; fysiskt våld/hot om våld, psykiskt våld, sexuellt våld samt försummelse/materiellt våld. Oavsett våldsform är kvinnor mer utsatta än män och ju grövre våld desto större skillnader i utsatthet.

Även barnen drabbas

Bland de som utsätts för våld i nära relationer de senaste tolv månaderna bodde barn i hushållen i 34 procent av fallen. Beräkningar från utredningens resultat visar att drygt 360 minderåriga barn fanns i hushåll där minst en person utsatts för våld i nära relation. Det betyder att drygt sex procent var direkt eller indirekt utsatta för våld år 2016. Det innebär att ungefär ett barn i varje klass i skolorna på Åland lever i närhet av våld. Barn som utsätts för våld lever under stress. Våldet har normaliserats för dem. Barn som upplever våld är ingen enhetlig grupp, de är flickor och pojkar i olika livssituation och därför i behov av olika typer av stöd och hjälp. Barn kan inte välja därför måste vuxenvärlden upptäcka och stödja dessa barn.

Stöd och hjälp

Enligt den åländska kartläggningen av våldet är det relativt vanligt att utsatta för våld i nära relationer inte söker hjälp hos myndigheterna. Det är vanligare att kvinnor söker stöd och hjälp hos vänner och släktingar än att de vänder sig till någon av hjälpinstanserna som samhället erbjuder.

För en person som är utsatt för våld i nära relationer kan det vara svårt att söka hjälp, detta eftersom våldsutövaren är en person som den utsatta har en nära och känslomässigt band med. Dessutom normaliserar ofta våldshandlingarna med tiden och väcker ofta känslor av skuld och skam hos den utsatta. Av de människor som utsätts för våld i nära relation är det endast ett fåtal som gör en polisanmälan men

hälso- och sjukvården är ofta en första instans som de våldsutsatta söker sig till. Känslor av skuld, skam och vanmakt kan göra att det är svårt att berätta om det som har hänt samt att de våldsutsatta kan vara rädda för att inte bli trodda. Det är därför av stor vikt att personer som söker stöd och hjälp känner sig trygga och bemöts med respekt av kunnig personal.

Strategins fyra huvudområden

1. Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld i nära relationer
2. Förbättrad upptäckt av våld samt starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn
3. Effektivare brottsbekämpning mot våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor
4. Förbättrad kunskap och metodutveckling inom området mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, särskilt avseende våldsprevention med ett särskilt fokus på kopplingen mellan maskulinitet och våld.

1. Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld i nära relationer

Ett Åland där medborgare lever i frihet från våld är en självklar strävan och våldsförebyggande arbete ska vara en naturlig del i alla verksamheter. På ett grundläggande plan handlar det om att utmana föreställningar om makt och maskulinitet som rättfärdigar våld, samt normer som inskränker kvinnors och flickors självbestämmande. Ett tidigt våldsförebyggande arbete är viktigt för att påverka värderingar som kan legitimera våld och förtyck. Dessutom ska förutsättningar skapas för tidig upptäckt av personer som är våldsutsatta eller våldsutövare. Män och pojkar ska i större omfattning engageras i det våldsförebyggande arbetet och arbetet ska ha en genus- och normmedveten ansats.

I våldsförebyggande sammanhang framhålls att arbetet ska förstås i tre nivåer: tidigt våldsförebyggande, selektivt våldsförebyggande samt indikativt våldsförebyggande. Inom detta utvecklingsområde är fokus tidigt vålds- och selektivt förebyggande arbete.

Åtgärdsplaner ska fokusera på:

- *Stärkta förutsättningar för en närmare myndighetssamverkan*
- *Ett utökat och verkningsfullt universellt förebyggande arbete mot våld*
- *Stärka det förebyggande arbetet mot hot och kränkningar på nätet*
- *Ett utökat och verkningsfullt arbete för insatser till våldsutövare*
- *Kunskapshöjande arbete om normer och värderingar runt makt och våld kopplat till maskulinitet och övriga maktstrukturer och ur ett intersektionellt perspektiv*

- *Ett återfallsförebyggande arbete inom området mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer*

2. Förbättrad upptäckt av våld samt starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn

En förutsättning för att personer med erfarenhet av våld i nära relationer ska få adekvat vård, stöd och hjälp är att våldet upptäcks. För att kunna fråga om våld krävs att samhällsaktörer har kunskap om våld i nära relationer, hur och när frågor om våld kan ställas samt hur man kan gå vidare för att ge eller hänvisa till stöd och hjälp. Att personal i olika verksamheter frågar om erfarenhet av våld kan underlätta för personer att berätta om sin situation och att söka stöd och hjälp.

En anledning till att personal idag inte ställer frågor om våld kan vara att det saknas tillräckliga kunskaper, att det känns som ett svårt och känsligt ämne, och att det inte finns någon beredskap för att hantera svaret, det vill säga att veta vad som ska göras vid upptäckt. Det är därför angeläget att öka kunskaperna om våld i nära relationer, och om de möjligheter till stöd och skydd som finns.

Åtgärdsplaner ska fokusera på:

- *Uppmärksamma och synliggöra våld i nära relationer, i synnerhet ska särskilt sårbara grupper uppmärksammas.*
- *Erbjuda ett kompetensbaserat arbetssätt för att säkerställa vårdnad, boende och umgänge*
- *Stärkt skydd och stöd för barn som har bevittnat våld eller varit utsatta för våld*
- *Öka medvetenheten för att upptäckta våldsutsatthet och våldsutövare*
- *Utveckla metoder för att upptäcka och hjälpa personer som lever med begränsat livsutrymme i en hedersrelaterad kontext. Kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck ska prioriteras i verksamheter som möter barn och ungdomar.*
- *Utvecklande av informations- och kunskapshöjande webbplattformar*
Stöd- och hjälpverksamheter behöver vara tydliga och tillgängliga.

3. Effektivare brottsbekämpning mot våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor

När det gäller prostitution och människohandel är det viktigt att uppmärksamma att det är flera maktperspektiv som spelar in i detta komplexa samhällsproblem. Exempelvis har

maktordningar kopplade till kön, sexualitet, etnicitet och socioekonomisk situation betydelse för varför människor utsätts för prostitution och människohandel. Mäns våld mot kvinnor, inklusive prostitution och människohandel för sexuella ändamål, är ett allvarligt och omfattande samhällsproblem som orsakar stort fysiskt och psykiskt lidande.

Åtgärdsplaner ska fokusera på:

- *Stärka det förebyggande arbetet mot köp av sexuella tjänster och människohandel*
- *Förbättrad förmåga att upptäcka prostitution och människohandel*

4. Förbättrad kunskap och metodutveckling inom området mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, särskilt avseende våldsprevention med ett särskilt fokus på kopplingen mellan maskulinitet och våld

Våldsprevention innebär att göra insatser innan våldet har uppstått, innan någon har blivit utövare eller offer. Detta arbete bör ske genom såväl universell prevention (insatser riktade till alla), selektiv prevention (insatser riktade till riskgrupper) samt indikerad prevention (insatser riktade till redan drabbade).

Våldspreventiva insatser bör ha en normmedveten och genusförändrande ansats. Det innebär en ansats som försöker förändra föreställningar om kön, vad det innebär att vara man, hur maskulinitet formas samt hur detta påverkas av det faktum att unga män och pojkar står för majoriteten av våldet i världen. Syftet är att skapa mer jämställda relationer mellan kvinnor, män och personer med annan könsidentitet

Åtgärdsplaner ska fokusera på:

- *Förbättrad kunskap om verkningsfullt våldsförebyggande arbete*
- *Metodutveckling och stöd att tillämpa metoder i arbetet med våldsutsatta*

Uppföljning av strategin

Strategin för nolltolerans mot våld i nära relationer för perioden 2020-2030 är en del i arbetet i Agenda för jämställdhet. Agenda för jämställdhet kommer att följas upp årligen och en av de strategiska principerna i agendan gäller våld i nära relationer. Strategin ska förverkligas genom årliga åtgärdsprogram och dessa kommer att följas upp och utvärderas i samband med den årliga uppföljningen av Agenda för jämställdhet.

Begrepp och definitioner

Nedan listas ord och begrepp som är av särskild betydelse och vanligt förekommande i arbete för jämställdhet och i arbete mot våld i nära relationer.

Attityd

Förhållningssätt och beteende utifrån egna normer och värderingar.

Beakta kön

Att beakta kön innebär att ta hänsyn till de likheter eller skillnader som kan finnas mellan könen vad gäller makt, förutsättningar, möjligheter, behov och villkor.

Beakta jämställdhet

Att beakta jämställdhet innebär att ta hänsyn till ojämställdhetsproblem som kan finnas och agera utifrån detta. Exempelvis synliggöra och analysera könsskillnader. Syftet är genom ett systematiskt jämställdhetsarbete åstadkomma jämställdhet i verksamheten och i samhället.

Bisexuell

En person som har förmåga att bli kär i och/eller attraherad av människor oavsett kön.

Cisperson

En person vars kropp, juridiska kön och könsidentitet hänger ihop enligt normen. Cis är latin för "på samma sida".

Diskriminering

Är när någon missgynnas eller kränks och missgynnandet eller kränkningen har ett samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna. Det finns olika former av diskriminering, direkt eller indirekt. Även bristande tillgänglighet, trakasserier, sexuella trakasserier och instruktion att diskriminera är former av diskriminering.

Diskrimineringsgrunder

Kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan övertygelse, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

Feminism

Är en bred åsiktsinriktning eller ideologi med många olika inriktningar. Minsta gemensamma nämnare är kunskapen om de strukturella drag som skapar orättvisor mellan könen, samt att rådande genusordning begränsar könen. En feminist är en person som ser att kvinnor underordnas män och vill åstadkomma en förändring. Feminismen har tre inriktningar: radikalfeminism, liberalfeminism och den postmoderna feminismen. Det finns också två tolkningar av feminism och de benämns som särartsfeminism och likhetsfeminism.

Främja jämställdhet i förskolan

Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt.

Förskolan ska motverka traditionella könsmonster och könsroller. Flickor och pojkar ska i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller. Det handlar om att hitta och stärka de positiva förutsättningarna för att alla barn ska ha lika rättigheter och möjligheter.

Främja jämställdhet i skolan

Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster. Den ska därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet. Läraren ska verka för att flickor och pojkar får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen och svara för att eleverna får pröva olika arbetssätt och arbetsformer.

Genus

Genus är ett analytiskt begrepp som växt fram inom vetenskap och forskning. Det betecknar socialt och kulturellt kön, det vill säga egenskaper och förmågor som vårt samhälle knyter till kvinnor respektive män. Det vi uppfattar som kvinnligt respektive manligt förändras och omskapas över tid. Genus handlar inte om det individuella subjektets könsidentitet utan om hur könsskillnader konstrueras och symboliseras, hur de präglar och uttrycks i till exempel relationer, institutioner, lagar, texter och bilder.

Genuskontrakt

Används för att beskriva relationer mellan män och kvinnor på t.ex. arbetsplatsen eller skolan. De normer (oskrivna regler) som omedvetet skapar ramar för vad som förväntas av kvinna/man, flicka/pojke.

Genusordning

Yvonne Hirdman (professor i historia vid Stockholms universitet) beskriver ett genussystem som är uppbyggt på två principer – isärhållning (dikotomi) och hierarki. Isärhållning beskriver att kvinnor och män bland annat befinner sig på separata arbetsmarknader, att leksaker till flickor och pojkar skiljs åt m.m. Hierarki beskriver mäns överordning och kvinnors underordning.

Genuspedagogik

Är ingen speciell pedagogik, men begreppet används för att påvisa och betona att all pedagogisk verksamhet ska inegra ett genusperspektiv.

Genusperspektiv

Att ha ett genusperspektiv innebär att undersöka hur kön konstrueras i en viss situation. Det innebär att se hur kön ges betydelse, hur kvinnor och män, flickor och pojkar värderas, bedöms och ges skilda uppgifter i ett visst sammanhang.

Genusyrsel

R W Connells (professor i pedagogik vid Sydney Universitet) begrepp för att förklara vad som sker när genusordning ifrågasätts och det som ses som norm ställs på ända.

HBQ

Används som samlingsbegrepp för homosexuella, bisexuella, transpersoner och personer med queera uttryck och identiteter. H:et står för homosexuella, B:et står bisexuella och bäge handlar om sexuell läggning. T:et står för trans och handlar om hur en definierar och uttrycker sitt kön. Q:et står för queer och kan röra sig om både sexuell läggning, könsidentitet, relationer och sexuell praktik men kan även vara ett uttryck för ett kritiskt förhållningssätt till rådande normer.

HBQIA

Se ovan, förkortning av homosexuella, bisexuella, transpersoner, queera, intersex-personer och asexuella.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck har sin grund i kön, makt, sexualitet och kulturella föreställningar kring dessa. Kontrollen av flickor och kvinnors sexualitet är central och starkt knuten till kollektivet. I hederstänkandet står föreställningar om oskuld och kyskhet i fokus och familjens rykte och anseende ses som avhängigt flickors och kvinnors faktiska eller påstådda beteende.

Även pojkar och unga män kan vara utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Trots att de inte har lika strikta begränsningar som flickor har i det dagliga livet är det vanligt att pojkar tvingas gifta sig mot sin vilja. De får ofta även ansvara för att kontrollera och bestraffa sina systrar, kusiner och mammor. Även HBQ-personer är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck då deras sexualitet, könsidentitet och könsuttryck kan ses som avvikande.

Hederstänkandet kan vara mer eller mindre uttalat och kontrollen kan sträcka sig till från vardagliga former av begränsningar i flickor och kvinnors liv som berör exempelvis klädval, socialt umgänge och rörelsefrihet till livsval som utbildning, jobb, giftermål och skilsmässa. I sin mest extrema form resulterar hederstänkandet i hot om våld, våld och dödligt våld.

Hegemonisk maskulinitet

Maskulinitet är något som görs och åstadkoms. Hegemonisk maskulinitet är ett "mansideal" som växer fram i relationer män emellan, en process som påtvingar män en definition av mansrollen. Idealet gör att männen positionerar sig i utifrån den vilket legitimerar genusordningen och därmed kvinnors underordning.

Heteronormativitet

En norm som utgår från att heterosexualitet uppfattas som det givna och alla förväntas vara heterosexuella. Enligt heteronormen är du antingen tjej/kvinna eller man/kille där tjejer/kvinnor förväntas vara feminina och killar/män maskulina. Heteronormativitet har även tydliga kopplingar till könsmaktsordningen och antagandet om kvinnor och mäns olikhet, där det även finns tydliga kopplingar till hur dessa två kategorier ska uppföra sig. Att följa heteronormen ger fördelar, att bryta mot den kan medföra bestraffningar i någon form.

Heterosexuell

En person som har förmåga att bli kär i och/eller attraherad av människor av ett annat kön än det egna.

Homosexuell

En person som har förmåga att bli kär i och/eller attraherad av människor av samma kön.

Härskarteknik

Berit Ås (norsk socialpsykolog och politiker) definierar fem tekniker som används för att upprätthålla makt: osynliggörande, förlöjligande, undanhållande av information, dubbelbestraffning och påförande av skuld och skam. Det har på senare tid också tillkommit två ytterliga tekniker: objektivering samt våld och hot om våld.

Individbaserad statistik

Individbaserad statistik är statistik som direkt eller indirekt berör fysiska personer. All individbaserad statistik ska vara uppdelad efter kön om det inte finns särskilda skäl mot detta.

Intersektionalitet

Ett perspektiv som används för att undersöka hur olika normer/maktordningar samverkar. Genom en intersektionell analys blir det lättare att synliggöra hur olika maktordningar påverkar och samverkar med varandra och utgör ett hinder för lika rättigheter och möjligheter. Se även normsamverkan.

Jämlikhet

Enligt Nationalencyklopedin beskrivs jämlikhet som alla individers lika värde. Jämlikhet är nära förknippat med de mänskliga rättigheterna och det demokratiska samhället och rättssystemet.

Jämn könsfördelning

En jämn könsfördelning innebär att både kvinnor och män utgör minst 40 procent av den totala gruppen. Om något av könen utgör mer än 60 procent betraktas gruppen som kvinno- eller mansdominerad. Se även Kvantitativt jämställdhetsmått.

Jämställdhet

Enligt Nationalencyklopedin innebär jämställdhet att kvinnor och män har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla väsentliga områden i livet. Jämställdhet mellan kvinnor och män är en av grundförutsättningarna för ett demokratiskt samhälle.

Jämställdhetsanalys

Underlag och statistik analyseras utifrån kön och makt. Därefter jämförs resultat och analys med uppställda jämställdhetsmål. Se även kvalitativt jämställdhetsmått.

Jämställd verksamhet

Jämställd verksamhet innebär en verksamhet där du arbetar för lika villkor, rättvis fördelning av resurser och makt mellan kvinnor och män, flickor och pojkar, samt motverkar stereotypa könsroller och könsmonster. Syftar i förlängningen till att skapa ett jämställt samhälle.

Jämställdhetsintegrerade verksamhetsmål

Mål som bidrar till att jämställdhet uppnås. Målen vilar på en analys av ojämställdheten i verksamheten och relaterar till jämställdhetsmålen som finns på lokal, nationell och transnationell nivå. Vid en jämställdhetsanalys kan det framkomma att det behövs ett helt nytt mål inom området för att uppnå lösa jämställdhetsproblemet. Ett tredje sätt att integrera verksamhetsmål är att förändra verksamhetens befintliga mål utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Jämställdhetsintegrering

Jämställdhetsintegrering innebär enligt Europarådets definition:

”(om)organisering, förbättring, utveckling och utvärdering av beslutsprocesser, så att ett jämställdhetsperspektiv införlivas i allt beslutsfattande, på alla nivåer och i alla steg av processen, av de aktörer som normalt sett deltar i beslutsfattandet.”

Genom jämställdhetsintegrering:

- Synliggörs olika förhållanden och villkor
- Analyseras konsekvenser av hur beslut påverkar kvinnor, män, flickor och pojkar
- Utformas rutiner och ledningssystem för att säkerställa jämställda verksamheter
- Införlivas jämställdhetsperspektiv i alla beslutsprocesser och processer

Kränkande behandling

Kränkande behandling är ett uppträdande som kränker en persons värdighet. Kränkningarna kan bestå av till exempel nedsättande ord, ryktesspridning, förlöjligande eller fysiska handlingar. De kan äga rum vid enstaka tillfällen eller vara systematiska och återkommande.

Kvalitativt jämställdhetsmått

Innebär att kvinnors och mäns kunskaper, erfarenheter och värderingar ges samma vikt. Ett kvalitativt jämställdhetsmått är ett mått som tar hänsyn till kön, inflytande och makt. Se även beakta jämställdhet och jämställdhetsanalys.

Kvantitativt jämställdhetsmått

En jämn fördelning av kvinnor och män, 40/60 procent räknas som en jämn könsfördelning. En jämn representation av kvinnor och män är en avgörande förutsättning för att kvinnors och mäns kunskaper, erfarenheter och värderingar tas tillvara och att både kvinnor och män får möjlighet till makt och påverkan. Kvinnor och män skall med andra ord ha samma rätt och

Heterosexuell

En person som har förmåga att bli kär i och/eller attraherad av människor av ett annat kön än det egna.

Homosexuell

En person som har förmåga att bli kär i och/eller attraherad av människor av samma kön.

Härskarteknik

Berit Ås (norsk socialpsykolog och politiker) definierar fem tekniker som används för att upprätthålla makt: osynliggörande, förlöjligande, undanhållande av information, dubbelbestraffning och påförande av skuld och skam. Det har på senare tid också tillkommit två ytterliga tekniker: objektivering samt våld och hot om våld.

Individbaserad statistik

Individbaserad statistik är statistik som direkt eller indirekt berör fysiska personer. All individbaserad statistik ska vara uppdelad efter kön om det inte finns särskilda skäl mot detta.

Intersektionalitet

Ett perspektiv som används för att undersöka hur olika normer/maktordningar samverkar. Genom en intersektionell analys blir det lättare att synliggöra hur olika maktordningar påverkar och samverkar med varandra och utgör ett hinder för lika rättigheter och möjligheter. Se även normsamverkan.

Jämlikhet

Enligt Nationalencyklopedin beskrivs jämlikhet som alla individers lika värde. Jämlikhet är nära förknippat med de mänskliga rättigheterna och det demokratiska samhället och rättssystemet.

Jämn könsfördelning

En jämn könsfördelning innebär att både kvinnor och män utgör minst 40 procent av den totala gruppen. Om något av könen utgör mer än 60 procent betraktas gruppen som kvinno- eller mansdominerad. Se även Kvantitativt jämställdhetsmått.

Jämställdhet

Enligt Nationalencyklopedin innebär jämställdhet att kvinnor och män har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla väsentliga områden i livet. Jämställdhet mellan kvinnor och män är en av grundförutsättningarna för ett demokratiskt samhälle.

Jämställdhetsanalys

Underlag och statistik analyseras utifrån kön och makt. Därefter jämförs resultat och analys med uppställda jämställdhetsmål. Se även kvalitativt jämställdhetsmått.

Jämställd verksamhet

Jämställd verksamhet innebär en verksamhet där du arbetar för lika villkor, rättvis fördelning av resurser och makt mellan kvinnor och män, flickor och pojkar, samt motverkar stereotypa könsroller och könsmönster. Syftar i förlängningen till att skapa ett jämställt samhälle.

Jämställdhetsintegrerade verksamhetsmål

Mål som bidrar till att jämställdhet uppnås. Målen vilar på en analys av ojämställdheten i verksamheten och relaterar till jämställdhetsmålen som finns på lokal, nationell och transnationell nivå. Vid en jämställdhetsanalys kan det framkomma att det behövs ett helt nytt mål inom området för att uppnå lösa jämställdhetsproblemet. Ett tredje sätt att integrera verksamhetsmål är att förändra verksamhetens befintliga mål utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Jämställdhetsintegrering

Jämställdhetsintegrering innebär enligt Europarådets definition:

”(om)organisering, förbättring, utveckling och utvärdering av beslutsprocesser, så att ett jämställdhetsperspektiv införlivas i allt beslutsfattande, på alla nivåer och i alla steg av processen, av de aktörer som normalt sett deltar i beslutsfattandet.”

Genom jämställdhetsintegrering:

- Synliggörs olika förhållanden och villkor
- Analyseras konsekvenser av hur beslut påverkar kvinnor, män, flickor och pojkar
- Utformas rutiner och ledningssystem för att säkerställa jämställda verksamheter
- Införlivas jämställdhetsperspektiv i alla beslutsprocesser och processer

Kränkande behandling

Kränkande behandling är ett uppträdande som kränker en persons värdighet. Kränkningarna kan bestå av till exempel nedsättande ord, ryktesspridning, förlöjligande eller fysiska handlingar. De kan äga rum vid enstaka tillfällen eller vara systematiska och återkommande.

Kvalitativt jämställdhetsmått

Innebär att kvinnors och mäns kunskaper, erfarenheter och värderingar ges samma vikt. Ett kvalitativt jämställdhetsmått är ett mått som tar hänsyn till kön, inflytande och makt. Se även beakta jämställdhet och jämställdhetsanalys.

Kvantitativt jämställdhetsmått

En jämn fördelning av kvinnor och män, 40/60 procent räknas som en jämn könsfördelning. En jämn representation av kvinnor och män är en avgörande förutsättning för att kvinnors och mäns kunskaper, erfarenheter och värderingar tas tillvara och att både kvinnor och män får möjlighet till makt och påverkan. Kvinnor och män skall med andra ord ha samma rätt och

möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och forma villkoren för beslutsfattande. Se även jämn könsfördelning.

Kön/genus

Med kön avses det biologiska kön som registreras för en person vid födseln eller det kön som senare fastställs för henne eller honom. Genus används för att förstå och urskilja de föreställningar, idéer och handlingar som sammantaget formar människors sociala kön samt varierande uppfattningar om vad som uppfattas som manligt och kvinnligt. Begreppet genus infördes i humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning på 1980-talet.

Könsidentitet

En persons mentala eller självupplevda kön. Det kön en person känner sig som och definierar sig som, vilket kan överensstämma med det kön som registrerats vid födseln eller inte.

Könsuttryck

En persons sociala kön. Hur personen uttrycker sitt kön genom olika attribut, till exempel genom kläder, kroppsspråk, röst, smink eller frisyr.

Könsidentitet och uttryck

Med könsidentitet och uttryck menas att någon inte definierar sig som kvinna eller man eller genom sin klädsel, eller andra attribut, ger uttryck för att tillhöra ett annat kön än det som registrerats för hen vid födelsen. Begreppet avser transpersoner vilket är ett paraplybegrepp för personer som bryter mot samhällets normer för könsidentitet och könsuttryck. Se även transperson och transvestit.

Könskonsekvensbeskrivning

Att redovisa vilka konsekvenser olika åtgärder eller beslutsalternativ får när det gäller bemötande och service, representation och fördelning av makt och resurser.

Maskulinitet

Maskulinitet är något som görs och åstadkoms och bygger på uppdelningen av biologiskt och socialt kön. Grundtanken i maskulinitetsteori är att könen ses som motsatser.

Mångfald

Mångfald är ett ord som tolkas olika och har många dimensioner. Ibland förknippas mångfald med etnisk tillhörighet, ibland kopplas det till samtliga diskrimineringsgrunder. En del definitioner innehåller ännu fler dimensioner till exempel socioekonomi, livsstil och värderingar. Gemensamt för de olika tolkningarna är att det förknippas till de mänskliga rättigheterna och handlar om den resurs och styrka som finns i olikheters samspel.

Människohandel

Människohandel är en organiserad transport av människor som syftar till att utnyttja dem för olika ändamål. Det är ett brott som i många fall sker över landsgränser och ibland utnyttjas

offren för människohandel för flera olika ändamål, inte enbart sexuella. Människohandel är ofta en del av den organiserade brottsligheten och brottet kan omfatta både ursprungsländer, transitländer och destinationsländer, men kan också ske endast inom ett land.

Mänskliga rättigheter

Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De har utrustats med förnuft och samvete och bör handla gentemot varandra i en anda av gemenskap.

Ur FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna, artikel 1 från 1948.

Norm

I alla samhällen, kulturer och i de flesta situationer finns regler för och förväntningar på vad som är tillåtet och inte tillåtet. Dessa regler och förväntningar styr vilka egenskaper, beteenden och värderingar en person förväntas ha för att bli accepterad och bekräftas. Dessa uttalade eller outtalade regler och förväntningar kallas normer.

Enligt Nationalencyklopedin beskrivs norm som det ideal som en person förväntas anpassa sig till.

Normkritik

Normkritik handlar om att synliggöra normer och strukturer. Med en normkritisk ansats flyttas fokus från individer som anses bryta normen till att titta på grupper och strukturer som anses vara norm.

Normsamverkan

Ett perspektiv som används för att undersöka hur olika normer och maktordningar samverkar. Genom en analys utifrån flera perspektiv blir det lättare att synliggöra hur olika maktordningar påverkar och samverkar med varandra och utgör ett hinder för lika rättigheter och möjligheter. Se även intersektionell.

Nära relationer, närstående

Begreppet närstående är könsneutralt och syftar på varje person som den enskilda bedöms ha en nära och förtroendefull relation till. Det kan handla om makar, partners, sambor, pojk- eller flickvänner, föräldrar, syskon, barn eller andra släktingar. Men det kan även handla om andra personer som den enskilda har eller har haft en nära och förtroendefull relation till. Vem som är att betrakta som närstående, vilken den enskilda har en när relation till avgörs genom en bedömning i det enskilda fallet.

Queerteori

Feministisk inriktning och akademisk forskning som problematiserar det heteronormativa och uppdelningen i två kön. Heterosexualitet och kategoriseringen av män och kvinnor i två kön ses som konstruktioner.

3R-metoden / 4R-metoden / 5R-metoden

Konkret och praktisk metod för att kartlägga och synliggöra ojämställdheten i den egna verksamheten. De fem R:en står för: representation, resurs, resultat, realia och realisera. Metoden kan beskrivas som ett systematiskt besvarande av frågan: "Vem får vad och på vilka villkor?"

Sexuella trakasserier

Sexuella trakasserier är ett uppträdande av sexuell natur som kränker någons värdighet. Det kan röra sig om beröringar, skämt, förslag, blickar bilder med mera. Sexuella trakasserier är ett ovälkommet uppträdande och det är den utsatta personen som avgör vad som är kränkande. Det är även viktigt att den utsatte klargör för den som trakasserar att det är ett ovälkommet beteende.

Stereotyp

Förenklad framställning av kvinnor eller män, där grupperna kvinnor och män framställs som olika och med olika egenskaper – exempelvis män som starka och aktiva, kvinnor ofta omvårdande och passiva. Att fördomar, beteenden, språkbruk och bilder har sin grund i föreställningen att något av könen är överlägset eller underlägset. Att framställa könen på ett icke-stereotypt sätt innebär att framställa kvinnor och män i varierande roller och sammanhang som inte reproducerar normer eller föreställningar om hur kvinnor och män är eller bör vara. Detsamma gäller framställningen av förhållanden och maktrelationer mellan könen.

Särskild sårbarhet – särskild utsatthet

Inom området våld i nära relationer förekommer också begreppen särskild utsatthet eller särskild sårbarhet. Begreppen används för att belysa att vissa omständigheter kan påverka enskilda individers sårbarhet: nationell bakgrund, fysisk och psykisk funktionsförmåga, ålder, sexuell läggning, könsidentitet, könsuttryck, missbruksproblematik, närståendes normer kring självbestämmande över sexualitet och familjebildning med mera.

Exempel på sårbarhetsfaktorer kan vara:

- Okunnighet om sina rättigheter
- Socialt och ekonomiskt beroende av närstående eller av samhället
- Konflikt mellan närståendes och andras förväntningar
- Isolering och ensamhet
- Beroende av andra för att klara vardagslivet
- Starkt beroende av våldsutövaren

Traditionella könsroller

Traditionella könsroller förstärks då flickor och pojkar behandlas på olika sätt till följd av att pedagogers och andras föreställningar om att flickor och pojkar är olika. Ett sådant

traditionellt könsmonster kan vara att flickor förväntas vara mer omtänksamma medan pojkar förväntas vara mer fysiskt aktiva.

Trakasserier

Trakasserier är ett uppträdande som kränker någons värdighet och har koppling till någon av de sju diskrimineringsgrunderna, kön, könsidentitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. Trakasserier är ett ovälkommet uppträdande och det är den utsatta personen som avgör vad som är kränkande. Det är även viktigt att den utsatte klargör för den som trakasserar att det är ett ovälkommet beteende.

Transperson

En transperson är en person som inte eller delvis inte identifierar sig med det kön hen har fått tilldelat vid födseln. Att vara transperson kan också innebära att en inte följer rådande normer för hur en person med ett visst kön ska vara. Ordet trans är latin för "överskridande". Transperson är ett paraplybegrepp med flera undergrupper och det går att vara transperson på många olika sätt. Begreppet rör könsidentitet och könsuttryck och har ingenting med sexuell läggning att göra. Se även transvestit, könsidentitet, könsuttryck, könsöverskridande identitet och uttryck.

Transvestit

En person som klär sig i eller använder sig av andra attribut än de som traditionellt används av män respektive kvinnor. Transvestit är precis som andra begrepp en fråga om egendefinition. Ordet trans och vestis är latin för överskridande respektive kläder. Alla människor som bryter mot exempelvis klädnormer kring kön är därmed inte transvestiter.

Våld

Våld är varje handling riktad mot en annan person, som genom denna handling skadar, smärtar, skrämmar eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något som den vill. Syftet med våldet är att etablera och utöva makt och kontroll. Att vara utsatt för våld eller hot påverkar hälsan och hela livssituationen.

Våld kan delas upp i sju kategorier.

- **Fysiskt våld** är varje form av oönskad fysisk beröring och fysisk handling som skadar eller orsakat fysisk smärta. Det kan vara allt från slag till knuffar och luggningar.
- **Psykiskt våld** är kränkningar med ord och handlingar. Psykiskt våld kan ta sig många olika uttryck. Det kan handla om verbala kränkningar, isolering, hot och kontroll av olika slag. Det psykiska våldet kan också vara materiellt som aggressiva handlingar riktade mot materiella ting vilket skapar oro och rädsla. Det kan även vara

utagerande svartsjuka och att bli förföljd eller terroriserad av en partner eller före detta partner.

- **Sexuellt våld** är när någon blir tvingad att delta i eller se på sexuella handlingar mot sin vilja.
- **Ekonomiskt förtryck** av en närstående ses också som våld. Det kan uttryckas genom ekonomiska hot, begränsningar av gemensamma ekonomiska tillgångar eller tvinga någon att utföra ekonomiska olagligheter.
- **Materiellt våld** handlar om att våldsutövaren slår i dörrar eller väggar eller slår sönder saker på ett sätt som är skrämmande och/eller kränkande. Det kan även handla om att våldsutövaren förstör ägodelar som är särskilt viktiga för partnern.
- **Latent våld**, även om fysiska våldshandlingar sällan inträffar kan våldet ständigt vara närvarande i kraft av sin möjlighet. Detta kan uttryckas exempelvis genom kroppsspråk, gester eller uttalanden.
- **Försummelse** kan vara avsiktliga handlingar som kan leda till lidande, ohälsa och sjukdom, så som exempelvis felaktig medicinering eller undanhållande av nödvändig medicin samt att inte få hjälp med hygien eller måltider.

I Ålands landskapsregerings Strategi för nolltolerans mot våld i nära relationer 2020-2030 används begreppet "våld i nära relationer" som ett samlingsbegrepp vilket omfattar både våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck inklusive tvångsäktenskap, barnäktenskap och könsstympning av flickor och kvinnor.

Våldsprevention

Våldsprevention innebär att göra insatser innan våldet uppstått det vill säga innan någon blivit utövare eller offer. Våldspreventiva insatser bör ha en normmedveten och genusförändrande ansats som påverkar föreställningar om kön, vad det innebär att vara man, hur maskulinitet formas samt hur detta påverkas av det faktum att unga män och pojkar står för majoriteten av våldet i världen.

Ett våldspreventivt arbete kan ske på tre olika nivåer:

- Universell prevention – insatserna är riktade till alla
- Selektiv prevention – insatserna är riktade till riskgrupper
- Indikerad prevention – insatser är riktade till redan drabbade

